

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА¹

У сучасних умовах державна підтримка ветеранського підприємництва відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку України. Ветеранська політика України на сучасному етапі активно модернізується та оновлюється відповідно до актуальних проблем і викликів, які виникають під час реалізації механізмів державної політики щодо ветеранського підприємництва, проте реформування потребує уваги до можливих ризиків, що можуть перешкоджати успішній реалізації політики. Залучення ветеранів війни до підприємницької діяльності розглядається державою та суспільством як один з найважливіших механізмів реінтеграції ветеранів, що відповідає державним інтересам України та бажанням ветеранів за даними соціологічних опитувань.

Метою статті є дослідження сучасного стану правового регулювання в Україні сфери реінтеграції ветеранів, зокрема можливості їхньої професійної адаптації та зайняття підприємницькою діяльністю.

Встановлено, що перспективними напрямками залучення ветеранів до підприємництва є: надання фінансової підтримки ветеранським бізнес-проектам та пільг ветеранському бізнесу у сфері публічних закупівель разом із супутніми послугами (консультаціями, навчанням тощо), спрощення для ветеранів складних адміністративних процедур при отриманні таких пільг, забезпечення рівного доступу до програм державної підтримки ветеранів.

Ключові слова: ветерани війни, державна підтримка, ветеранське підприємництво, публічні закупівлі.

Постановка проблеми. Щороку в Україні відбувається Міжнародний ветеранський форум, метою якого є обговорення стану державної політики у сфері професійної адаптації та підприємництва ветеранів війни, обмін досвідом, розробка нових ініціатив та стратегій, а також підвищення обізнаності українського суспільства про виклики, з якими стикаються ветерани війни на їх шляху до реінтеграції. Задля реалізації мети форуму залучаються ветерани війни, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, члени громадських організацій та національні й міжнародні експерти.

Рік тому, на VI Міжнародному ветеранському форумі, що мав гасло «Україна. Захисники. Майбутнє», прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем було оголошено такі напрямки реформування ветеранської політики в нашій державі:

1. Розбудова інфраструктури: Запровадження інфраструктури, що забезпечить ветеранам доступ до якісних та ефективних послуг.

2. Економічна активність: Було проголошено про відкриття шести Центрів ветеранського розвитку при

провідних університетах України та підтримку ініціатив зі створення та розвитку бізнесу ветеранів.

Варто зауважити, що станом на 2024 рік у нашій державі функціонує вже дев'ятнадцять Центрів ветеранського розвитку, в яких ветерани війни можуть отримати кваліфіковану допомогу у сфері професійної реінтеграції та інтеграції.

Крім того, розвивається і менторський напрямок державної підтримки, адже задля ефективного ведення власної справи ветеранам потрібні консультації та тренінгові програми.

3. Ефективна реабілітація: Формування мережі сучасних реабілітаційних центрів по всій Україні, які забезпечать всебічну допомогу ветеранам війни.

4. Доступ до житла: Можливість для ветеранів війни та їх сімей отримати пільговий кредит під 7% за програмою «Оселя, а також було означено пріоритет для ветеранів у програмі «Відновлення».

5. Вшанування подвигу: Увічнення пам'яті загиблих військових є важливою частиною державної політики України, чий подвиги мають бути відомі та вшановані українським суспільством. [1]

¹ Статтю підготовлено у межах теми фундаментального дослідження «Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни», РК УкрІНТЕІ № 0123U104874, 2024 рік

Основними завданнями державної ветеранської політики цього річного форуму стали: модернізація системи забезпечення підтримки ветеранів та оновлення застарілих норм, відновлення людських ресурсів, пріоритет обороноздатності та державотворення, збереження поваги та пам'яті [2].

Отже можемо сказати, що сучасні вітчизняні законотворці розуміють головні аспекти та шляхи реформування державної політики України у сфері професійної адаптації та підприємництва ветеранів війни, а також масштаб потреби такої підтримки, адже за інформацією Міністерства у справах ветеранів, після завершення російсько-української війни кількісне визначення ветеранів війни в Україні орієнтовно буде становити три мільйони осіб [1].

Метою статті є дослідження сучасного стану правового регулювання в Україні сфери реінтеграції ветеранів, зокрема можливості їхньої професійної адаптації та зайняття підприємницькою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Наразі багато ветеранів війни роблять успішні кроки у напрямку соціальної реінтеграції та розвитку власного бізнесу. Відповідно до соціологічного опитування Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів (далі – Український ветеранський фонд) серед осіб, що є діючими військовослужбовцями та ветеранами війни, що проводилось у 2024 році, на

запитання «Чи хотіли би ви зайнятися власною справою, підприємництвом?» відповідь «так» дали 50,14% опитаних осіб [3].

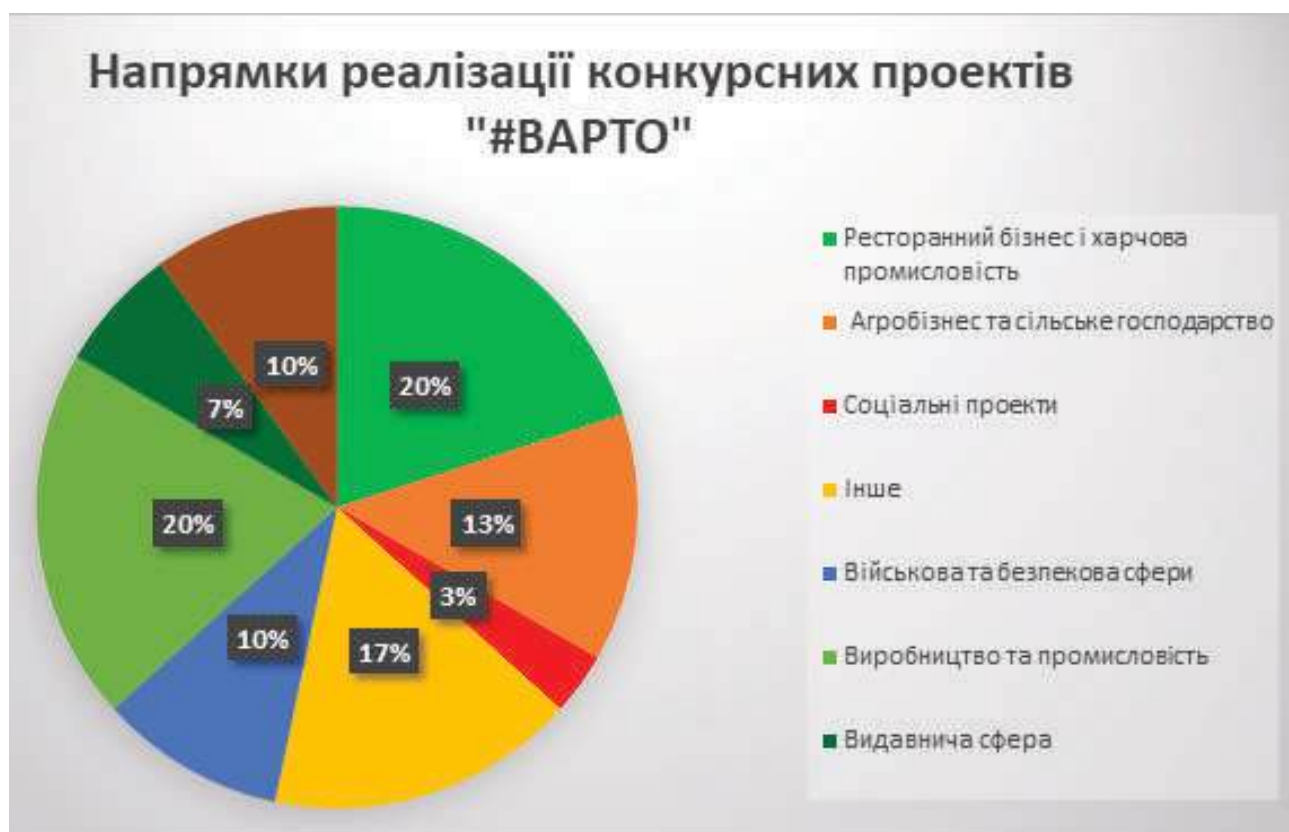
Про зацікавленість ветеранів війни у відкритті власної справи також свідчать результати конкурсу «#ВАРТО», що був організований та проведений Українським ветеранським фондом, учасниками якого могли стати:

- ветерани війни та члени родин ветеранів війни, або Захисників й Захисниць, що померли або загинули, які були зареєстровані як фізичні особи-підприємці;

- юридичні особи, що засновані вищезазначеними особами, та реєстрація яких була не пізніше, ніж за два роки до отримання фінансової підтримки [4].

Метою зазначеного конкурсу «#ВАРТО» було надання фінансової підтримки задля забезпечення можливості для реалізації ветеранських бізнес-проектів та підтримання соціальної реінтеграції ветеранів. За результатами конкурсу було визначено 30 переможних бізнес-ідей в абсолютно різних сферах: від книговидавництва до клінінгу, від аграрної сфери до сфери закладів громадського харчування.

Відповідно до представленої діаграми найбільш поширеними галузями розвитку власної справи серед ветеранів стали: виробництво та промисловість, ресторанний бізнес і харчова промисловість.

Таким чином можна зробити висновок, що власні справи, що відкриваються ветеранами війни, мають широкий спектр та охоплюють велику кількість сфер економічного життя, а отже можуть задовільнити ринковий попит у безлічі його проявів.

Враховуючи різноплановість підприємницької діяльності ветеранів війни, ветерани війни мають великий потенціал для успішної реалізації у сфері публічних закупівель. Їх військовий досвід може бути дуже корисним при укладанні угод та веденні переговорів з постачальниками. Крім того, вони зазвичай мають високу відданість, дисципліну та вміння працювати в стресових умовах, що є ключовими якостями у сфері закупівель.

Допомогти ветеранам війни реалізувати свій підприємницький потенціал у сфері публічних закупівель можна різними способами. Деякі стратегії можуть включати надання спеціалізованих бізнес-навчальних програм для ветеранів, надання фінансових грантів або позик спеціально для підприємств, які належать ветеранам, встановлення партнерства з державними установами для надання пріоритету підприємствам, що належать ветеранам, у процесі закупівель, а також створення програм наставництва для зв'язку ветеранів-підприємців із досвідченими професіоналами бізнесу. Крім того, підвищення обізнаності про навички та досвід, які приносять ветерани, може допомогти збільшити підтримку їхнього бізнесу в секторі публічних закупівель.

Одним з можливих механізмів залучення ветеранів війни є надання їм пільг у сфері публічних закупівель. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року № 922-VIII (далі – Закон) є нормативно-правовим актом, що регулює правові та економічні основи проведення закупівель товарів, робіт і послуг для задоволення потреб держави та місцевих громад [5]. Наразі, внаслідок запровадження воєнного стану на території України та його регулярного постійного продовження, в нашій державі діє постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» від 12.10.2022 року № 1178 (далі – Особливості), що відповідно до пункту 1 Особливостей встановлює порядок та умови здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування [6]. Положення Особливостей застосовуються з урахуванням змісту Закону. Закон містить декілька винятків, що дозволяють замовникам закуповувати товари, роботи та послуги без використання електронної системи.

Так, зокрема, відповідно до пункту 8 частини сьомої статті 3 Закону придбання замовником товарів, робіт і послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою за вартість, що встановлена у пунктах 1 та 2 частини першої цієї статті Закону, здійснюється без застосування порядку проведення спрощених закупівель, встановленого цим Законом, у разі якщо закупівля товарів і послуг здійснюється у підприємства або організації, що засноване(а) громадською організацією осіб з інвалідністю та отримало(а) дозвіл на право користування пільгами з оподаткування відповідно до законодавства [6].

Включення цієї норми сприяло розширенню доступу організації осіб з інвалідністю до нових економічних можливостей. Тому презюмується, що доцільним було б внесення до Закону (до статті третьої) та Особливостей (до пункту тринадцятого) норми про можливість здійснення закупівель товарів, послуг та робіт без використання електронної системи закупівель шляхом укладення договорів з фізичними особами-підприємцями, що є ветеранами або юридичними особами, які засновані ветеранами війни.

Позитивними аспектами такої ініціативи є:

1. Соціальна інтеграція ветеранів війни;
2. Економічний розвиток, адже підтримка ветеранського бізнесу, може стимулювати розвиток економіки країни: розширення виробництва, створення нових робочих місць тощо.
3. Цей захід державної підтримки не потребує додаткових фінансових витрат.

Варто зауважити, що серед переможців конкурсу «#ВАРТО» були проекти у сфері безпеки та оборони. Їхня частка становила 10%, що є доволі малим відсотком і не дозволяє визначити цю сферу як пріоритетну серед ветеранського підприємництва. Частково це можна пояснити, тим, що:

1. На війні ветеранами було отримано певний травматичний досвід, а тому їхнє повернення у цивільному житті до сфери оборони може загострити психологічний стан таких осіб.

2. Багато ветеранів до війни були представниками цивільних професій і після повернення з військової служби, вони бажають поновити і продовжити свою самореалізацію у цих сферах.

3. Інші причини, зокрема недостатня державна підтримка.

В умовах тривалого перебування нашої країни у стані війни, важливим є збільшення кількості та наروщення темпів виробництва в Україні сучасної зброї: ракет, танків, артилерійських установок, роботизованих апаратів (дронів, БПЛА тощо). Вирішення цієї нагальної потреби може посприяти залучення саме ветеранського бізнесу до сфери оборонної промисловості України.

Важливою причиною для залучення ветеранів війни до розвитку власного бізнесу у сфері безпеки та оборони чи сферах, що опосередковано стосуються цих сфер, на нашу думку, є значний практичний особистий досвід ветеранів у цих сферах, зокрема досвід використання того чи іншого озброєння, засобів зв'язку, транспорту тощо. Адже саме особи, які безпосередньо брали участь у бойових діях, мають практичне уявлення про технічні характеристики наявного озброєння й бойової техніки та орієнтуються в сучасних тенденціях їхнього подальшого розвитку і вдосконалення, вони з власного воєнного досвіду знають реальні військові потреби Збройних Сил України. Не слід забувати, також, й досвід неординарного застосування на війні військової техніки та приладів, що дозволяло досягти позитивного результату на полі бою, що свідчить про можливість впровадження нових ідей та підходів до виробництва чи експлуатації військової техніки чи удосконалення існуючих технологій у межах ветеранського підприємництва. Таку думку поділяє і Міністерство у справах України, плануючи в подальшому надати доступ до держзамовлення ветеранському бізнесу [7].

Усе вищезазначене означає, що існує ймовірність, за належної державної підтримки (фінансової, організаційної, інформаційної, правової тощо), що саме ветерани війни можуть зробити значний внесок у подальшу розбудову та зміцнення військово-оборонного комплексу нашої держави, шляхом розвитку власного бізнесу в сфері безпеки та оборони чи сферах, що опосередковано їх стосуються.

Отже, можемо констатувати, що наразі в державі сформувався та існує суспільний запит на ветеранські бізнес-проекти у військово-оборонному комплексі сучасної України.

З наведеної інформації можна зробити висновок, що наразі сучасна державна політика у сфері підтримки ветеранів має позитивні зрушення й непогану динаміку перспективного розвитку та вдосконалення. Однак, варто зауважити, що, незважаючи на безсумнівні переваги розвитку державної підтримки у сфері професійної адаптації та підприємництва ветеранів війни, не можна оминути проблему існуючих ризиків.

Серед них можна назвати такі:

- Можливе зловживання пільгами. Без належного контролю та перевірки існує ймовірність виникнення випадків зловживання пільгами, також існує ризик фальсифікації документів для отримання фінансової вигоди.

- Нерівний доступ до програм. Ветерани з різних регіонів України можуть мати нерівний доступ до цільових програм державної та муніципальної підтримки ветеранів, що може бути пов'язано з різним рівнем забезпеченості (фінансової, ресурсної тощо) органів державної влади та місцевих самоврядування.

- Незадовільна якість підтримки. Якщо програми не будуть мати достатнього фінансування або ресурсів, їхня якість ймовірно буде низькою. Це може призвести до неефективного використання пільг або до невиправданих витрат.

- Відсутність комплексної підтримки. Пільги можуть бути неефективними без супутніх послуг, таких як: консультації, навчання, тренінги, практичні семінари або менторство.

- Стигматизація ветеранів. Існує ризик, що пільги для ветеранів війни можуть непомітно створювати бар'єр між ветеранами та суспільством, де ветеранське підприємництво сприймається як результат лише наявності пільг, а не особистих досягнень та навичок.

- Адміністративні бар'єри. Наявність складних адміністративних процедур може ускладнити процес отримання пільг для ветеранів війни, особливо для тих, хто не має досвіду у веденні бізнесу або навичок у заповненні документів, веденні бухгалтерської документації на підприємстві тощо. Крім того недостатня інформаційна прозорість таких програм може стати перешкодою для доступу ветеранів війни.

- Неоптимальне використання ресурсів. У разі недостатнього планування, пільги можуть бути направлені на проекти з низьким потенціалом для успішного й сталого розвитку або з обмеженим соціальним впливом.

Висновки. Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що сучасне українське законодавство має шляхи до розвитку у сфері захисту прав ветеранів, а державна політика України модернізується та оновлюється відповідно до актуальних проблем і викликів, які виникають під час реалізації механізмів державної політики щодо ветеранського підприємництва. Однак на шляху до реформування, особам, що його здійснюють, необхідно звертати увагу на контрзаходи, які б унеможливили скоротили існуючі ризики. Крім того, можна прийняти закони, які гарантуватимуть, що ветерани отримають перевагу в процесах державних контрактів. Це не тільки підтримає ветеранів у переході до цивільного життя, але й підкреслить їхні цінні навички та досвід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлов Д. «Держава вже формує нову ветеранську політику». Шмигаль назвав п'ять ключових елементів. *Суспільне Новини*. 22 серпня 2023. URL: <https://suspilne.media/556117-derzava-vze-formue-novu-veteransku-politiku-smigal-nazvav-pat-klucovih-elementiv/>

2. Відбувся VII Міжнародний ветеранський форум «Україна. Ветерани. Єдність». Міжнародний фонд «Відродження». 2024. URL: <https://nova.net.ua/vii-mizhnarodnyj-veteranskyj-forum-ukrayina-veterany-yednist/>
3. Величко-Трифонюк Р., Кіріллова Ю., Знов'як В., Доля І. Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів. Онлайн опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців проведене 15–25 січня 2024 р. Український ветеранський фонд. 2024. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-iernocho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/>
4. Переможці #ВАРТО. Український ветеранський фонд. 2022. URL: <https://veteranfund.com.ua/contests/varto/>
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
6. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування». Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1178-2022-%D0%BF>
7. Які програми для започаткування та розвитку ветеранського підприємництва діють в Україні? Український ветеранський фонд. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/yaki-programi-dlya-zapochatkuvannya-ta-rozvitku-veteranskogo-pidpriyemnictva-diyut-v-ukrayini>

REFERENCES

1. Mykhailov, D. (2023, August 22). The state is already forming a new veteran policy. Shmyhal named five key elements. *Suspilne Novyny*. Retrieved from: <https://suspilne.media/556117-derzava-vze-formue-novu-veteransku-politiku-smigal-nazvav-pat-klucovih-elementiv/> [in Ukrainian].
2. VII International Veteran Forum «Ukraine. Veterans. Unity.» (2024). International Renaissance Foundation. Retrieved from. URL: <https://nova.net.ua/vii-mizhnarodnyj-veteranskyj-forum-ukrayina-veterany-yednist/> [in Ukrainian].
3. Velychko-Tryfoniuk, R., Kirillova, Yu., Znoviak, V., & Dolia, I. (2024). *Current needs and visions of career and professional growth opportunities for veterans*. Online survey among veterans and active military personnel conducted January 15–25, 2024. Ukrainian Veteran Fund. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-iernocho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/> [in Ukrainian].
4. Winners of #VARTO. (2022). Ukrainian Veteran Fund. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/contests/varto/> [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine On public procurement, No. 922-VIII (2015, December 25). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> [in Ukrainian].
6. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the specifics of public procurement of goods, works, and services for customers provided by the Law of Ukraine ‘On Public Procurement,’ during the period of the legal regime of martial law in Ukraine and for 90 days after its termination or cancellation, No. 1178 (2022, October 12) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1178-2022-%D0%BF> [in Ukrainian].
7. What programs for starting and developing veteran entrepreneurship operate in Ukraine? Ukrainian Veteran Fund. Retrieved from: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/yaki-programi-dlya-zapochatkuvannya-ta-rozvitku-veteranskogo-pidpriyemnictva-diyut-v-ukrayini> [in Ukrainian].

HURAK LIUBOV

PhD in Law, Junior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

STATE SUPPORT FOR VETERAN ENTREPRENEURSHIP

Problem setting. In modern conditions, state support for veteran entrepreneurship plays a key role in the socio-economic development of Ukraine. At the current stage, the veteran policy of Ukraine is being actively modernized and updated in accordance with the actual problems and challenges that arise during the implementation of state policy mechanisms regarding veteran entrepreneurship, however, the reformation requires attention to possible risks that may hinder the successful implementation of the policy. Involvement of war veterans in business activities is considered by

the state and society as one of the most important mechanisms of reintegration of veterans, which corresponds to the state interests of Ukraine and the wishes of veterans according to sociological surveys.

Purpose of research is to study the current state of legal regulation in Ukraine in the field of reintegration of veterans, in particular, the possibility of their professional adaptation and employment in entrepreneurial activities.

Article's main body. It has been established that promising directions for attracting veterans to entrepreneurship are: providing financial support to veteran business projects and benefits to veteran businesses in the field of public procurement along with related services (consultations, training, etc.), simplifying complex administrative procedures for veterans when receiving such benefits, ensuring equal access to state support programs for veterans. Evaluation of current initiatives and recommendations for their improvement can become the basis for further steps in the development of veteran entrepreneurship in Ukraine.

Conclusions and prospects for the development. Modern Ukrainian legislation has ways to develop in the field of veterans' rights protection, and the state policy of Ukraine is being modernized and updated in accordance with the current problems and challenges that arise during the implementation of state policy mechanisms for veteran entrepreneurship. However, on the way to reforming, those implementing it should pay attention to countermeasures that would make it impossible to reduce existing risks. In addition, laws could be passed to ensure that veterans receive preference in public contracting processes. This will not only support veterans in their transition to civilian life, but also emphasize their valuable skills and experience.

Keywords: war veterans, state support, veteran entrepreneurship, public procurement.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Гурак Л. В. Державна підтримка ветеранського підприємництва. *Право та інновації*. 2024. № 3 (47). С. 44–49.